

УДК 004-049.5(4/9)

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Горденко С.І.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

У сучасному світі, де інформація набула надзвичайного значення, важливим є поняття «інформаційна безпека». У статті розглянуто поняття «інформація», як важливий ресурс розвитку людства. Проаналізовано концепцію інформаційно-психологічної безпеки та визначено шляхи забезпечення інформаційної безпеки.
Ключові слова: інформація, інформаційний простір, Інтернет, дезінформація, інформаційна безпека.

Постановка проблеми. Оскільки з розвитком людства роль інформації в історії суспільства поступово та неухильно зростала, різноманітні інформаційні процеси та чинники почали суттєво визначати всю діяльність людини. Особливо відчутним це стало в добу інформатизації суспільства, з розвитком новітніх технологій безпаперової інформатики та комп'ютерних інформаційних систем. За умов обмеженості матеріальних (речовинно-енергетичних) ресурсів природи, саме інформація стає найважливішим ресурсом подальшого розвитку людства, основним засобом реалізації ноосферної стратегії сталого розвитку.

Складність і внутрішня суперечливість глобального інформаційного простору, в якому живе і діє сучасна людина, змушують серйозно рахуватися з умовами інформаційної безпеки. На початку ХХІ ст. саме поняття безпеки життєдіяльності було б істотно неповним без урахування його інформаційної площини. Успішне розв'язання цього кола проблем, безперечно, значною мірою залежить від рівня інформаційної культури суспільства та кожної особи зокрема.

Аналіз останніх досліджень. Питання інформаційної безпеки, інформаційного простору, інформаційної системи вивчають вчені – О.П. Мягченко, М.М. Козяр, Я.І. Бедрій, О.В. Станіславчук [1; 2].

Серед питань безпеки життєдіяльності при роботі з комп'ютерною технікою та впливу сучасних інформаційних технологій на психічне здоров'я школярів висвітлено в публікаціях Н.І. Коцур [3].

Упродовж останніх років у науковому просторі з'явилася низка публікацій К.С. Вариводи, присвячених формуванню інформаційної безпеки підлітків у навчально-виховному процесі школи та Інтернет-мережі [4; 5].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Певні види та прояви інформації, що використовуються людьми для досягнення чи реалізації тієї чи іншої конкретної мети.

Метою написання даної статті є безпека в інформаційному аспекті, якісні та кількісні характеристики інформації.

Виклад основного матеріалу. Сучасні реалії постіндустріального суспільства, зумовлені значним ростом інформації, відкривають ще одну сферу життєдіяльності людини – інформаційну. Сучасні засоби комунікації і обробки інформації створили принципово нові умови існування людини, що зумовило появу грандіозного проекту об'єднання національних інформаційних і телекомунікаційних систем в глобальну інформаційну інфраструктуру.

Інформаційний простір – складається з безлічі інформаційних полів різної потужності, які генеруються та випромінюються різними джерелами інформації. Інформаційний простір суспільства формують інформаційні системи різних видів.

Інформаційна система – це певним чином організована в єдине ціле сукупність суб'єктів та об'єктів інформування, каналів зв'язку між ними та інформаційних засобів усіх можливих видів, яка обслуговує діяльність суспільства (галузь чи ділянку життя) з метою оптимізації відповідних інформаційних процесів.

Широка мережа взаємопов'язаних інформаційних систем різних типів і щаблів уже давно укриває усю нашу планету, утворюючи з сукупності *інформаційний простір людства*.

Інформаційна культура суспільства та окремої людини немаловажна, бо це специфічна сторона культури, яка безпосередньо пов'язана саме з *інформаційним аспектом життя* (ступінь досконалість людини, суспільства, певної його частини в усіх можливих видах праці з потрібною інформацією – в отриманні, нагромадженні, кодуванні, переробці будь-якого роду, у створенні на цій основі якісно нової інформації і її передачі, практичного використання).

Інформація – важливий ресурс розвитку людства (суспільства).

Ресурси розвитку суспільства визначають його життєздатність існування. Це матеріальні та духовні ресурси, природні та штучні.

Інтернет – міжнародна комп'ютерна система, яка за своєю суттю охоплює увесь світ і разом із тим увесь інформаційний універсам (тобто найрізноманітніші галузі інформаційного простору людства).

До сучасних засобів часової інформації належать: ЗМІ (преса, радіо, телебачення (соціальна інформація)) [2, с. 368].

Життєдіяльність людини реалізується одночасно зі світом природи і у специфічному для людського суспільства інформаційному середовищі, що має свої закономірності розвитку і функціонування. Інформаційна сфера стає такою ж важливою складовою суспільного життя, як економічна, виробнича, побутова, політична, військова та ін. Нові інформаційні технології, засоби масової комунікації багатократно підсилили можливості впливу на свідомість і підсвідомість як окремої людини, так і на великі групи людей та населення країни загалом.

Інформаційна сфера – сукупність таких елементів:

- об'єкти інформаційної взаємодії чи впливу;
- особиста інформація, призначена для використання суб'єктами інформаційної сфери;
- інформаційна інфраструктура, що забезпечує можливість здійснення обміну інформацією між суб'єктами;
- суспільні відносини, що складаються у зв'язку з формуванням, переданням, розповсюдженням і збереженням інформації.

Особистість, активний соціальний суб'єкт, його психіка піддаються безпосередньому впливу інформаційних чинників, які трансформуються, через його поведінку, діяльність (бездіяльність), здійснюють деструктивний, дисфункційний вплив на його життєдіяльність.

Інформаційні чинники – передумови, що чинять опір чи утруднюють формування і функціонування адекватної інформаційно-орієнтуючої основи суспільної поведінки людини (життєдіяльності у суспільстві).

До основних загроз інформаційно-психологічної безпеки відносять можливість настання негативних наслідків для суб'єктів, що піддаються інформаційно-психологічному впливу, які виражаються в таких формах:

- нанесення шкоди здоров'ю людини;
- блокування на неусвідомленому рівні волі, волевиявлення людини, штучне привиття їй синдрому залежності;
- втрата здатності до політичної, культурної, моральної самоідентифікації людини;
- маніпуляція суспільною свідомістю;
- руйнування єдиного інформаційного і духовного простору України, традиційних устроїв суспільства і суспільної моральності, а також порушення інших життєво важливих інтересів особистості, суспільства, держави.

Наприклад, культ жорстокості, насильства, порнографії, розбещеності тощо, які пропагують у засобах масової інформації, друкованих виданнях, комп'ютерних іграх, мережі Інтернет веде до неусвідомленого бажання у підлітків і молоді, а також дорослих з нестійкою психікою, копіювати запропоновані моделі поведінки. Цей вид пропаганди знижує рівень порогових обмежень і правових заборон, що поряд із іншими умовами відкриває шлях для багатьох правопорушень. Це своєю чергою наносить непоправну шкоду не тільки окремій особистості, але й суттєві збитки національним інтересам країни.

Отже, джерелом інформаційно-психологічної небезпеки є та частина інформаційного середовища, яка через визначені причини неадекватно відображає реалії, вводить в оману людину, засліплює її ілюзією.

Інформаційно-психологічні загрози зумовлені розробкою, виготовленням, розповсюдженням і використанням суб'єктами негативних інформаційно-психологічних впливів, спеціальних засобів і методів такого впливу [6, с. 161].

Дезінформація – свідомо наведена невірна, хибна інформація. Це не просто помилкові відомості (як результат широкі помилки чи недосконалості знань), а засіб обдурення, когось ошукати.

Дезінформація здатна серйозно зашкодити людині, її інтересам, планам, негативно вплинути на рівень безпеки її життєдіяльності. Особливо реклама-деза, рекламно-інформаційні матеріали в Інтернеті. Дезінформаційний характер часто має не лише відверта брехня, але й свідоме замовчування інформації негативного змісту [2, с. 370].

Сучасне розуміння безпеки в контексті врахування відношення інтересів особистості, суспільства і держави висуває завдання розгляду нового аспекту цієї проблеми – безпеки в інформаційній сфері життєдіяльності людини, тобто інформаційно-психологічної безпеки.

В інформаційному середовищі, що є складовим системним утворенням, виділяється процесуальна складова як найбільш динамічна і змінна її частина – інформаційно-комунікативні процеси, які активно впливають на індивідуальну, групову і суспільну психологію (індивідуальну, групову,

масову свідомість). Маніпулюючи станом інформаційного середовища, змінюється стан духовної сфери суспільства, деформація і деструктивні зміни якої у формі психоемоційної і соціальної напруженості, спотворених норм і неадекватних соціальних стереотипів і установок, оманливих і неприродних орієнтацій та цінностей. Це своєю чергою впливає на стан і процеси у всіх основних сферах суспільного життя, в тому числі політичній і економічній.

Зростання тиску інформаційного середовища визначає необхідність формування нових механізмів та засобів виживання людини як особистості й активного соціального суб'єкта у сучасному суспільстві.

Основною і центральною «мішенню» інформаційного впливу є людина, її психіка.

Отже, інформаційно-психологічну безпеку можливо розглядати як стан захищеності особистості, різних соціальних груп і об'єднань людей від дій, впливів, які здатні проти їхньої волі і бажання змінити психічні стани та психологічні характеристики людини, модифікувати її поведінку і обмежувати свободу вибору, зумовило потребу переосмислення інформаційної взаємодії, а також деяких інших соціально-психологічних процесів і явищ у сучасному суспільстві.

Життєдіяльність сучасного суспільства, окремої людини, як ніколи раніше, базується на інформаційних взаємовідносинах з використанням сучасної однотипної електронної техніки, що сприяє розповсюдженню інформаційних технологій в різних сферах. В багатьох країнах сформувалося інформаційне право, яке пов'язане з іншими галузями – конституційним, громадянським, господарським, екологічним, кримінальним і регулює інформаційні відносини в суспільстві, зокрема проблеми таємниць, зосереджених в електронних носіях.

Світова інформаційна мережа сама по собі легка у користуванні, кожний власник комп'ютера і модему може підключитися до Інтернету через телефонну мережу. Це дозволяє злочинникам – хакерам здобувати інформацію, часто секретну. Хакери в Інтернеті можуть бути загрозою навіть здоров'ю і безпеці громадян.

Основи інформаційної безпеки в Україні закладені статтею 50 Конституції України, на основі якої діє закон «Про інформацію». Право на своєчасну, достовірну інформацію – право кожного громадянина [1, с. 205].

У сучасному світі, де інформація набула надзвичайного значення, важливим є поняття «інформаційна війна». Це комплекс аспектів – політичні, економічні, соціокультурні, етнічні, за допомогою яких відбувається вплив на суспільство з метою психічного контролю над ним.

Відомий вислів – хто володіє інформацією, той володіє світом характеризує суть інформаційних війн.

Інформаційна війна – цілісна стратегія, запланована система дій, яка може бути направле-

на на підкорення груп людей іншими за допомогою певних методів, засобів без кровопролиття, речовинних руйнацій.

Виділяють основні методи інформаційної війни: реклама, пропаганда, дріблення та фрагментація, перехоплення інформації, її спотворення. Для провадження цих методів використовують різноманітні технічні, технологічні засоби – супутники, Інтернет, електронна пошта, звичайні засоби масової інформації [1, с. 208].

Інформаційна безпека – це стан захищеності людини, спільноти, установи, соціальної групи, суспільства загалом від будь-яких неприємностей, спричинених дією саме інформаційних чинників під час перебігу інформаційних процесів або ж у їх результаті.

Шляхи досягнення інформаційної безпеки пов'язані з відверненням та запобіганням ряду інформаційних ситуацій негативного характеру, наприклад таких як:

- неправильне розуміння наявної інформації;
- несвоєчасне її отримання (із запізненням);
- неповнота інформації, її дефіцит для розв'язання конкретного питання;
- навпаки, надлишок інформації, її надмірність, наявність інформаційного шуму – зайвої, непотрібної в даному, а тому шкідливої інформації;
- проникнення до інформаційної системи (або мережі) дезінформації;
- зловживання конфіденційністю (довірчим характером) певної інформації [7, с. 216].

Висновки. Отже, інформаційне суспільство може існувати тільки тоді, коли його члени оволодіють інформаційною культурою – будуть дотримуватись етичних норм поведінки в інформаційному просторі. Це сформує інформаційний щит кожної людини та суспільства у цілому. Формування інформаційного середовища не у відповідності з глобальними законами функціонування природних систем може наблизити критичну ситуацію на планеті не менш, ніж ядерна загроза [8]. Інформація вже стала стратегічним озброєнням. Тому кожна людина мусить знати, що коли вона вносить нову інформацію в інформаційний простір, вона тим самим керує формуванням інформаційного середовища решти людей, тобто безпосередньо впливає на їх свідомість та розвиток. Кожен новий блок інформації, який надходить в інформаційне середовище людства, повинен мати правила безпечного користування.

Таким чином, інформація може безпосередньо впливати на організм людини, змінювати її фізіологічний стан. Це якісні та кількісні характеристики інформації. Є ще глобальні характеристики інформаційного середовища, які визначаються тим, наскільки формування цього середовища відповідає загальним законам та закономірностям. Як окрема людина, так і суспільство у цілому має можливість запобігати інформаційним небезпекам завдяки формуванню інформаційного щита: системи цінностей, яка орієнтована на глобальні принципи безпеки життєдіяльності людства.

Список літератури:

1. Мягченко О.П. Безпека життєдіяльності людини та суспільства. Навч. пос. / О.П. Мягченко. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 384 с.
2. Козяр М.М. Основи охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту населення. Навч. пос. / М.М. Козяр, Я.І. Бедрій, О.В. Станіславчук. – К.: Кондор, 2014. – 458 с.
3. Коцур Н.И. Безопасность жизнедеятельности школьников при работе с компьютерной техникой: медико-психологические аспекты / Н.И. Коцур // Мир гуманитарного и естественнонаучного знания: Материалы I Международной научно-практической конференции. – Краснодар, 2012. – С. 226-242.
4. Варивода К.С. Інформаційна безпека підлітків в Інтернет мережі / К.С. Варивода // Молодий вчений. – 2016. – № 3. – С. 365-368. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/3/85.pdf>
5. Варивода К.С. Формування в дітей компетенцій безпечного використання Інтернет-мережі / К.С. Варивода // Журнал науковий огляд. – 2015. – № 10(20). – С. 62-71.
6. Яким Р.С. Безпека життєдіяльності людини. Навч. пос. / Р.С. Яким. – Львів: Видавництво «Бескид Біт», 2005. – 304 с.
7. Скобло Ю.С. Безпека життєдіяльності. Навч. пос. / Ю.С. Скобло, Т.Б. Соколовська, Д.І. Мазоренко, Л.М. Тищенко, М.М. Троянов. – К.: Кондор, 2003. – 424 с.
8. Свентицкий И.И. Фундаментальные проблемы науки и истоки их решения / И.И. Свентицкий // Аграрная наука. – 2001. – № 4. – С. 2-3.

Горденко С.И.

Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет
имени Григория Сковороды

ИНФОРМАЦИОННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ**Аннотация**

В современном мире, где информация получила чрезвычайное значение, важным является понятие «информационная безопасность». В статье рассмотрено понятие «информация», как важный ресурс развития человечества. Проанализирована концепция информационно-психологической безопасности и определены пути обеспечения информационной безопасности.

Ключевые слова: информация, информационное пространство, Интернет, дезинформация, информационная безопасность.

Hordenko S.I.

Pereiaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University
named after Hryhorii Skovoroda

INFORMATION SECURITY IN THE CONTEMPORARY WORLD**Summary**

In today's world, where information has become extremely important, the notion of «information security» is important. The article considers the concept of «information» as an important resource for the development of mankind. The concept of information-psychological security is analyzed and ways of ensuring information security are determined.

Keywords: information, information space, Internet, disinformation, information security.